

DJEČIJA, OMLADINSKA I LUTKARSKA SCENA BOSANSKOG NARODNOG POZORIŠTA ZENICA

Nema pouzdanih podataka o tome kada je u Zenici prikazana prva pozorišna predstava za djecu. Oskudne su informacije i o prvom učešću djeteta kao glumca u pripremanju nekog pozorišnog komada. Može se, međutim, pretpostaviti da su brojne putujuće družine iz Srbije i Hrvatske, u svojoj prosvjetiteljskoj misiji nakon austrougarske okupacije 1878. godine, prikazivale i komade za najmlađe.

Ako u repertoaru prikazivanom po baštama i bosanskim čitaonicama i nije bilo posebnih komada za djecu, sigurno je da su prizore iz komada koji su tada igrali žedno upijale i oči kasablijskih momčića.¹

Kao što su predstave putujućih družina pokrenule pozorišni amaterizam u većim bosanskohercegovačkim gradovima, one su doprinijele i da se taj vid umjetničkog ispoljavanja pojavi i u Zenici. Zabilježeno je² da su gospođe Popović i Medlička i gospoda Popović, Bratinić i Pavlović, 11. novembra 1883. godine u novoj dvorani čitaonice, a u korist siromašne djece, prikazali dvije šaljive igre: *Šaran*, Jovana Jovanovića *Zmaja* i *Kobno ime*, Koste Ruvarca, dok su dvije učenice „deklamovale“ pjesmu.

Moguće je da su amaterske priredbe sa igrokazima prikazivane i ranije, pošto je Zenica posljednjih godina turske uprave bila središte nahije, a austrougarskom okupacijom postaje sresko mjesto. Mada su visok procenat nepismenih i opća zaostalost negativno uticali na razvijenost društvenog i kulturnog života, konfesionalna struktura ukazuje na mogućnost da su povodom vjerskih i drugih praznika priređivane priredbe koje su sadržavale i dramske elemente. Možda prve pozorišne priredbe u Zenici tadašnja štampa nije ni zabilježila, a prvi zenički listovi povremeno se pojavljuju tek od 1919. godine.

Drugi podatak o učešću djece u pozorišnoj predstavi javlja se tek 1909. godine, u vezi sa bosanskohercegovačkom amaterskom praizvedbom Ogrizevićeve *Hasanaginice*.³ Zagovarač, organizator i reditelj predstave, učitelj Dragutin Hofbauer, preuzeo je na sebe

---

¹ Prema rekonstrukcijama Josipa Lešića, na repertoaru su se nalazili komadi kao što su *Stevan, posljednji kralj bosanski*, potom *Polazak Dušanov na Carigrad* i *Dido*.

² *Sarajevski list*, od 13.11.1883., a podatke o tome nalazimo u Stojanović, Slobodan: *Pogled u istoriju*, Naša riječ, Zenica, 05.01.1987.

³ Dizdar, Hamid: *Ogrizovićeve Hasanaginice prvi put u Bosni i Hercegovini 1909.*, List „Pozorište“, Zenica, 1953. U pomenutom tekstu autor konstatuje: „Glavna smetnja prikazivanja bile su ženske i dječije uloge, vrlo teške i komplikovane: na izvođače se u njima postavljaju teški zadaci. A takvih žena i djevojaka bilo je u Zenici vrlo malo, naročito ih nije bilo među muslimanima, jer još u to doba ni jedna žena muslimanka nije hodala pred svijetom otkrivena“

brigu da pronađe odgovarajuće glumce među građanima ostalih vjeroispovijesti. Trud mu očito nije bio uzaludan, jer tadašnja kritika⁴ u opširnom prikazu predstave posvećuje nekoliko redaka i glumačkim kreacijama djece.

Od završetka prvog svjetskog rata do 1930. godine pozorišni amaterizam se, uglavnom, odvijao u okvirima konfesionalnih društava. U ovom razdoblju prikazana je i prva namjenska predstava za najmlađe. Bila je to *Pepeljuga*, Mihajla Sretenovića. Nažalost, nema podataka o izvođačima, estetskim i scenskim karakteristikama, o prijemu kod gledalaca ni o samoj publici. U ovom razdoblju u Zenici oživljava svekoliki kulturni pokret koji je, u složenim socijalno-ekonomskim prilikama, sve više pod uticajem komunističkih ideja, a „Impuls svemu daju đaci i studenti. Oni tokom ljetnjeg ferija, u salama pojedinih društava i na ljetnjim pozornicama, priređuju zabave u čijem je programu bilo cjelovečernjih pozorišnih predstava, monologa i monodrama.“⁵ Pošto su takve priredbe bile dostupne djeci jedino krišom ili u pratnji roditelja, ne može se govoriti o bilo kakvom uticaju pozorišta na formiranje estetske svijesti najmlađih.

Tek 05. oktobra 1932. godine, zahvaljujući gostovanju sarajevskog Narodnog pozorišta, najmlađi Zeničani su prvi put vidjeli dječiju predstavu u izvođenju profesionalno organizovanog teatra.⁶ Dvije godine kasnije, u okviru tradicionalnog gostovanja u Zenici, Narodno pozorište iz Sarajeva prikazalo je i drugu predstavu za najmlađe.⁷ Ne treba sumnjati u to da su za djecu obje predstave bile istinski umjetnički praznik. Tu, pred njima, snagom pozorišne iluzije, otvarao se čaroban svijet fantastičnog i počinjao da živi kao neposredna stvarnost.

U sličnoj magiji zenička djeca će ponovo učestvovati tek dvadesetak godina kasnije, kada je, pod okriljem tek osnovanog *Oblasnog narodnog pozorišta*, počelo da djeluje *Pionirsko pozorište*. U težnji da obezbijedi prirodni kontinuitet u vaspitanju publike i tako kvantitativno i kvalitativno poveća broj posjetilaca, njegujući i kod najmlađih gledalaca ljubav i potrebu za teatrom, Pozorište, na samom početku svog djelovanja, posebnu pažnju posvećuje specijalnim predstavama namijenjenim pionirima i školskoj omladini. Nepunu godinu dana po osnivanju Pozorišta, prikazana je i prva predstava

---

⁴ Sarajevski *Hrvatski dnevnik* iz te godine donosi slijedeću opasku: „Gospođica Ana Walterova, sama po sebi nježna curičica, kao da je rođena za Sultaniju. Mala Migićeva je prvi put bila na pozornici, te se vidjelo da će biti dobra diletantica, kad naraste“.

⁵ Lešić, Josip: *Monografija Narodno pozorište Zenica*; Grafički zavod Hrvatske i Narodno pozorište Zenica, Zenica, 1978., str. 25.

⁶ U pitanju je predstava *Pepeljuga*, Mihajla Sretenovića.

⁷ *Car Ćiro*, Mihajla Sretenovića.

za djecu, bajka u tri čina *Dugonja, Trbonja i Vidonja* Mladena Širole⁸ (25. januar 1951.), u režiji Franje Bičanića, da bi već u sljedećoj sezoni (1951/52), premijerom *Pepeljuge* Vladimira Nazora, takođe u režiji Franje Bičanića, došlo do osnivanja stalnog *Pionirskog pozorišta* (09. mart 1952). I dok su u prvoj predstavi za djecu nastupili profesionalni glumci, redovni članovi zeničkog Pozorišta, osnivanjem *Pionirskog pozorišta* uloge preuzimaju najmlađi, dječaci i djevojčice iz zeničkih osnovnih škola i odrasli amateri, koji će i ubuduće nastaviti da rade na amaterskim principima, ali pod stručnim profesionalnim, kako umjetničkim (režija, scenografija, kostimografija, scenska muzika), tako i tehničkim rukovodstvom (dekor, kostim, svjetlo) stalnih članova *Narodnog pozorišta Zenica*.

Po riječima ljudi iz uprave novoosnovanog *Pionirskog pozorišta*,⁹ ono je imalo za cilj da „njeguje i razvija kod djece emocije i talenat za scensku umjetnost, jer duševni život djeteta ima svoje određene zakone razvitka. Dijete živi u svijetu mašte, bez mogućnosti da još nerazvijenim mišljenjem sebe kontroliše. Ispuniti dječju maštu pozitivnim i stvarnim sadržajem, odrediti zdrav put razvijanja dječjih iskustava, pomoći sticanje većeg broja pojmova, a naročito etičkih, oblagodariti dječja osjećanja — to su zadaci Pionirskog pozorišta“. Istovremeno, pozorište za najmlađe namjerava da proširi djelokrug rada na „pjevačku, glazbenu i baletsku sekciju“¹⁰, omogućavajući tako, na najbolji način, svakome pojedincu „da se pod pažljivim stručnim rukovodstvom razvija u raznim granama umjetnosti, kako bi za naš grad a s vremenom i za naše Pozorište odgojili buduće ljubitelje pozorišne umjetnosti, a možda i kojeg umjetnika“¹¹.

Stalne personalne promjene u umjetničkom ansamblu *Narodnog pozorišta Zenica* nepovoljno se odražavaju i na rad i atmosferu *Pionirskog pozorišta*, jer se njegov profesionalni dio neprestano mijenja, naročito reditelji i umjetnički rukovodioci¹², tako

---

⁸ Stojanović, Slobodan: *Profesionalci i amateri pod istim krovom*, Naša riječ, Zenica, 09.01.1987. „Sjećajući se tog događaja, Faruk Zadić, glumac koji je prvi sklopio profesionalni angažman u novoosnovanom pozorištu priča: *Bilo je to vrijeme obnove zemlje. Mi, dojučerašnji amateri, iskreno smo vjerovali u prosvjetiteljsku viziju pozorišta i njegov uticaj na kulturni preobražaj narodnih masa. U tom procesu ni djeca nisu smjela ostati po strani. Pozorište je trebalo da ih vaspitava, obrazuje, da u njima razvija humanizam i osjećaj za lijepo. Bez „direktive“, spontano, dogovorili smo se da najmlađim Zeničanima poklonimo predstavu koja će biti početak njihovog trajnog vezivanja za našu kuću i pozorišnu umjetnost. Iako je trebalo da predstava bude profesionalna, gluma nije bila jedini posao dramskih umjetnika. Pripremali smo dekor, odslikavali kulise, a ja sam bio šminker.*“

⁹ Lešić, Josip: *Monografija Narodno pozorište Zenica*; Grafički zavod Hrvatske i Narodno pozorište Zenica, Zenica, 1978., str. 165.

¹⁰ Angažovana je Ljudmila Kostin-Drugišić, kao baletski koreograf i pedagog.

¹¹ ¹¹ Lešić, Josip: *Monografija Narodno pozorište Zenica*; Grafički zavod Hrvatske i Narodno pozorište Zenica, Zenica, 1978., str. 165.

¹² Franjo Bičanić, Stjepan Vizner, Milan Stefanović, Ilija Ivezić.

da je i broj premijera smanjen (1 – 2 u sezoni), što utiče i na osipanje najmlađih glumaca amatera.

Početakom 1954. godine¹³ situacija u Pionirskom pozorištu se konsoliduje, i glumački i organizaciono i repertoarski (3 – 4 premijere u sezoni). Pionirsko pozorište počinje da radi sa velikim entuzijazmom i elanom, tako da se, na primjer, 1954. godine na audiciji za nove članove javilo preko dvije stotine djece iz sviju škola, od kojih su izabrani najdarovitiji, pa je, vremenom, stvoreno stalno glumačko jezgro¹⁴. Istovremeno, profesionalci koji su stalni saradnici i pratioci u radu Pionirskog pozorišta¹⁵, nastoje da likovna i muzička komponenta svake predstave budu ne samo profesionalno već i kreativno realizovane. Poseban problem je predstavljao nedostatak dramske literature sa savremenom dječjom tematikom, tako da se repertoar uglavnom sastojao od dramatizacija poznatih bajki¹⁶, sa povremenim scenskim adaptacijama omladinske prozne literature¹⁷. Bio je to isključivo svijet fantazije i prošlosti, raznih kraljeva i kraljica, dobrih i zlih vila, vještica, čuda i čarolija, nesretnih prinčeva i zaljubljenih princeza, sa raznim personifikacijama životinjskog svijeta, repertoar bez dječje svakodnevnice, bez savremene problematike, udaljen od života, repertoar koji će uskoro početi monotono da se ponavlja. Međutim, nedostatak odgovarajuće nove, savremene dramske literature za najmlađe, karakterističan je u to vrijeme (pa i danas) ne samo za zeničko Pozorište već i za sva jugoslovenska pozorišta namijenjena djeci.

Tokom 1960. godine, na čelo Pionirskog pozorišta dolazi nova uprava¹⁸, koja nastoji da proširi rad teatra, otvarajući Omladinsku scenu¹⁹ i proširujući repertoar originalnim djelima i dramatizacijama domaćih pisaca²⁰.

Na početku naredne sezone umjetničku organizaciju i režiju preuzima novi rukovodilac²¹, pod čijim će rukovodstvom, u toku četiri godine (1961 - 1965), Pionirsko pozorište postići nekoliko zapaženih rezultata, među koje svakako spada i učešće na

---

¹³ Dolaskom iskusne glumice Nadežde Zamfirović, koja je na poziciji Umjetničkog rukovodioca i reditelja Pionirskog pozorišta ostala do 1960. godine.

¹⁴ Neža Augustinović, Husnija Mutapčić, Muhedin Pojskić, Olga Lincner, Salem Pašalić, Ljiljana i Zdravko Grilc, Bruno Mašić, Vlada Savić, Irena Beri, i dr.

¹⁵ Scenograf Boško Marković, kompozitor i dirigent Nikola Putić, uz povremenu saradnju Helene Volfrat, Mire Čekić, Danila Rešetara, Franca Jurjeca, Slobodana Jovanovića, Radovana Marušića.

¹⁶ *Trnova Ružica, Mali Palčić, Pepeljuga, Snjeguljica i sedam patuljaka, Čudotvorni cvijet, Kneginjica na zrnu graška* i dr.

¹⁷ *Emil i detektivi Kestnera, Kraljević i prosjak Tvena, Čiča Tomina koliba* Stou.

¹⁸ Zoran Panić, glumac i reditelj koji će ostati na ovoj poziciji do 1961. godine.

¹⁹ *Susreti Benešove*.

²⁰ *Mačak u čizmama V. Đorđevića, Ženidba brzonogog Zeke A. Šestan, J. Vujatovića, Dječak u zmajevim dvorima D. Antunovića, Patuljak iz zaboravljene zemlje A. Hromadžića*, pa čak i dječjom dramom iz savremenog poratnog života (*Mali Ivica R. Marušića*).

²¹ Miloš Šami, glumac.

Festivalu djeteta u Šibeniku. Amaterski glumački ansambl se ustalio, njegovo osnovno jezgro, sastavljeno od najmlađih glumaca i starijih amatera radi u kontinuitetu, iz predstave u predstavu (četiri premijere u sezoni), sa elanom, organizovano i disciplinovano, što umnogome doprinosi podizanju izvođačkog nivoa. Međutim, pored stalnog sastava, za rad *Pionirskog pozorišta* neprestano se vezuju i novi članovi, učenici osmogodišnjih škola, koji se, alternacijama pojedinih uloga, postepeno pedagoški vaspitavaju i glumački razvijaju, osvježavajući tako i postojeći ansambl i predstave, zadržavajući među najmlađim gledaocima interes i ljubav za pozorište. Posebna pažnja je posvećena likovnoj komponenti predstava, scenografiji i kostimu²², muzičkoj i vokalnoj pratnji²³ i koreografskim i plesnim segmentima²⁴, tako da su premijere bile ne samo korektno profesionalno opremljene, već i kreativno i maštovito zamišljene i realizovane.

Što se tiče repertoara, on je i u ovom, inače uspješnom periodu, ispoljavao već spomenute i poznate nedostatke: odsustvo savremene dječije problematike²⁵ i preimućstvo bajki, onih starih i dobro poznatih i često igranih čuda i čarolija, od obaveznog i nezaobilaznog M. Širole²⁶, do djela novih autora²⁷. U ovoj poplavi bajki, dramatisacije pojedinih stranih i domaćih prozih tekstova donosile su bar malo svježine i raznovrsnosti.²⁸

Godine 1964. Pionirsko pozorište dobiva *Nagradu grada Zenice*.

U 1965. godini umjetničko rukovodstvo i rediteljsku palicu u *Pionirskom pozorištu* preuzima glumac Dragomir Nikolić, koji će, u narednih desetak sezona, realizovati preko trideset režija, nastavljajući tako uspješno umjetničku i organizacijsku konsolidaciju teatra za najmlađe. Međutim, kako je *Narodno pozorište Zenica*, baš u to vrijeme, u okviru svoje osnovne, profesionalne djelatnosti, počelo silovitu umjetničku ekspanziju, proširujući i rad i djelatnost, unoseći u predstave (i pripreme) izuzetnu stvaralačku ambiciju, postojeći prostor (i za probe i na sceni), u inače nepodesnoj i nedovoljnoj pozorišnoj zgradi, postaje tijesan i odviše skućen da bi u njemu mogla normalno raditi dva ansambla, tako da postepeno dolazi do zapostavljanja i opadanja

---

²² Boško Marković i Radovan Marušić.

²³ Nikola Putić

²⁴ Neža Augustinović

²⁵ Osim drame *Putovanje u svemir* Radovana Marušića

²⁶ Dugonja, Trbonja i Vidonja, Pepeljuga, Ivica i Marica, Crvenkapica

²⁷ *Bijeli jelen* R. Đukića, *Mali Palčić* H. Rašića, *Bajka o caru i pastiru* B. Trifunovića, *Zeko, Zriko i Janje* B. Mihaljevića, *Olovni novčić* i *Grdilo* Lj. Đokića

²⁸ *Hajduci* B. Nušić, *Kobna pločica* M. Twena, *Čiča Tomina koliba* H.B. Stowe, *Hajdi* J. Špiro

rada *Pionirskog pozorišta*. Analizirajući redovne godišnje izvještaje, lako se može zaključiti da su nastale brojne teškoće, kako prostorne, tako i organizacione, što je u znatnoj mjeri uticalo na opadanje kvaliteta. Rukovodilac *Pionirskog pozorišta* čini izuzetne napore da obezbijedi normalan umjetnički rad i uz svesrdnu podršku uprave matičnog teatra i svih samoupravnih i savjetodavnih organa *Narodnog pozorišta Zenica*, teatar za najmlađe, poslije kraće krize, uspjeva ponovno da se konsoliduje.

U okviru *Pionirskog pozorišta* formirana je u sezoni 1966/67. baletska grupa.²⁹ Vremenom, pojavljuju se i problemi sa ansamblom, jer dolazi do postepenog osipanja osnovnog jezgra. Pored problema homogenosti ansambla, javlja se sve više i sve češće i problem prostora, naročito za probe. Tako je, naprimjer, u sezoni 1967/68. čak i generalna proba jedne predstave (sa 60 učesnika) održana ne na sceni već u probnoj sali. Iz sezone u sezonu provlači se stalni lament o nemogućnosti paralelnog rada, o teškoćama u organizaciji, o koliziji između vremena proba i vremena održavanja nastave, o pokušaju da se u rad pozorišta uključe i članovi profesionalnog ansambla,³⁰ kako bi se poboljšao izvođački nivo. Pa, ipak, uz sve napore i nastojanja, kroz godišnje izvještaje se provlači kao lajtmotiv konstatacija da, „s obzirom na okolnosti“ i pored „objektivnih poteškoća“, rezultati ne prelaze ocjenu „zadovoljavajuće“, krećući se uglavnom u okvirima odgovarajuće didaktične namjene.

U želji da unaprijedi rad *Pionirskog pozorišta*, u sezoni 1970/71, Savjet pozorišta je usvojio i proslijedio jedan iscrpni elaborat Vijeću društvenih djelatnosti Skupštine opštine, koji je sadržavao tri varijante, od kojih je jedna bazirana na prijedlogu da se profesionalizuje rad u ovom amaterskom kolektivu. Na sjednici Vijeća zaključeno je da se profesionalizacija *Pionirskog pozorišta* izvrši postepeno i u zavisnosti od materijalnih mogućnosti Fonda za kulturu.

U iščekivanju profesionalizacije, rad *Pionirskog pozorišta* odvijao se i dalje u dosta složenim uslovima. Standardne predstave, nezadovoljeni zahtjevi i prijedlozi reditelja, pomanjkanje odgovarajućeg prostora i vremena za rad s amaterima, nedovoljna angažovanost službe propagande, neefikasna saradnja reditelja i umjetničkog rukovodioca – problemi su koji su iskrsavali u radu *Pionirskog pozorišta*, problemi koji su trajali i gomilali se i koji, i pored najbolje volje svih faktora u

---

²⁹ Čiji je koreograf Hela Hrdličkva, dok je muzički saradnik Josip Markušić, koji je osnovao mali orkestar

³⁰ Smilja Miljojković, Faruk Zadić, Milka Filipović, Šefika Korkut Šunje, Borislav Cvetković, Radomir Pavlov, Žarko Mijatović, Milan i Milica Marodić, Dragan Milanović, Miodrag Trifunov, Vilma Mihaljević i dr.

Pozorištu, usljed navedenih teškoća, nisu mogli biti otklonjeni, tako da je i u izvještaju za sezonu 1974/75. konstatovano da su u radu *Pionirskog pozorišta* prisutne sve one teškoće i nevolje koje su već godinama aktuelne i da njihovo rješavanje treba očekivati „tek useljenjem u novu zgradu, gdje će biti omogućeni daleko povoljniji uslovi za rad cijelog kolektiva, pa i ovog njegovog amaterskog dijela.“³¹

Istovremeno, rad *Pionirskog pozorišta* i dalje prati nedostatak savremenog dječjeg dramskog repertoara, koji se nepovoljno odražava u forsiranju već poznatih bajki³² ili u postavkama novih fantastičnih priča³³. Međutim, u odnosu na prethodni period, koji je bio isključivo u znaku bajki i dramatizacija, u posljednje vrijeme se javlja i nekoliko tekstova sa tematikom iz rata i savremenog života³⁴.

U toku dvadeset i sedam sezona (1951-1978), *Pionirsko pozorište* je prikazalo 89 premijera, 800 repriza, koje je posmatralo oko 300.000 gledalaca, pa je tako, uprkos svih nedaća i nevolja koje su pratile rad *Pionirskog pozorišta*, odigralo značajnu ulogu u vaspitanju mlade publike, i etički i estetski, stvarajući među najmlađima ljubav i potrebu za pozorišnom umjetnošću, obezbjeđujući, na najbolji način, prirodni kontinuitet u razvoju zeničke pozorišne publike u cjelini.

Druga etapa u radu ove scene obuhvata period od useljenja u novu zgradu (maj 1978.) do početka agresije na Bosnu i Hercegovinu (maj 1992.).

U cjelokupnoj historiji Dječije scene, ovaj period je značajan jer se tokom njega u Zenicu postepeno razvija i lutkarstvo, te počinju da se pripremaju i prikazuju i predstave sa lutkama.

Po useljenju u novu zgradu zeničkog pozorišta krenulo se sa pripremama novih predstava. Analizirajući repertoar može se zaključiti da su prve sezone u novoj zgradi priređene dvije nove premijerne izvedbe za najmlađu publiku.

Prva premijera je bila u duhu patriotske poučne litarature i posegnulo se za romanom Branka Ćopića *Orlovi rano lete*, koji je na scenu postavio Tonko Marčić.

Dramatizovanje poezije za djecu pokazalo se kao poželjan repertoarski potez, što dokazuje i premijera predstave *U krug, u krug, igramo se i ja i drug*. Zeničko pozorište je za tu predstavu pozvalo svog starog saradnika, čovjeka

---

³¹ Lešić, Josip: *Monografija Narodno pozorište Zenica*; Grafički zavod Hrvatske i Narodno pozorište Zenica, Zenica, 1978., str. 168.

³² *Snježana, Crvenkapica, Ivica i Marica*.

³³ *Čudotvorni cvijet, Alibaba, Aladin, Izvor vjetar, Vuk i sedam jarića*.

³⁴ *Zvijezda i prijatelji i Drugarica Istorija D. Sušića, Među najljepšim pričama B. Mihaljevića, Ne želi suviše D. Nikolića, Magareće godine B. Ćopića, Biću hrabar tata M. Jančikina, Raspust R. Pavelkića*.

koji je obilježio značajan period u radu ove kuće. Riječ je o Milošu Šamiju, koji govoreći o obavezama reditelja u pozorištu za djecu, naglašava kao svojevrsan poetički credo, da su njegove predstave „pedagoške prirode, pošto se kod djece na tom uzrastu formira osjećaj za estetsko, dakle, jedan određeni ukus.“³⁵

I naredna sezona počinje opet dramatizacijom stihova, ovaj put Ljubivoja Ršumovića *Izvin'te na smetnji*, koju je i ovaj put rediteljski uobličio Miloš Šami. Govoreći o mogućnostima zeničke *Dječije scene* on primjećuje da su: „mogućnosti koje ovaj teatar pruža ogromne, a koliko sam vidio kroz rad na predstavi *Izvin'te na smetnji* postoji i velika zainteresovanost djece, naravno, pod uslovom da se dječija scena tretira kao scena profesionalaca – glumaca“.³⁶

Početak februara 1980. godine premijerno je izvedena predstava *Računajte na nas*, Ljiljane Drljače, nastavnice osnovne škole Sestre Ditrih, koju u ovom hronološkom slijedu, čini se, treba i posebno markirati. Riječ je, naime, o predstavi, koja je pobijedila na takmičenju poznatom pod nazivom FEŠ³⁷ i koja je prema propozicijama Festivala dobila priliku da se uvrsti na redovni repertoar *Dječije scene*. Ova predstava je učestvovala u pratećem programu 10. Susreta pozorišta lutaka Bosne i Hercegovine, u Bugojnu 1980. godine.

Godine 1981. *Dječija scena* ponovo postavlja na scenu predstavu *Bajka o caru i pastiru*, ali sa vrlo specifičnom glumačkom podjelom. Odlučeno je da se okupe svi oni koji su pripadali prvim generacijama *Pionirskog pozorišta* i da im se povjere uloge u projektu. Predstava je nastala kao produkt zajedničkog rada reditelja Miloša Šamija i tri generacija članove *Dječije scene*, a sve u svrhu obilježavanja 30 godina od prve predstave za djecu u Zenici.

Naredne godine (1982.) na čelo *Dječije scene* dolazi novinar Slobodan Stojanović, koji će napraviti svojevrsni zaokret u repertoarskoj politici i vođenju ovog segmenta zeničkog pozorišta. U tom smislu, uvode se redovne godišnje audicije za prijem novih članova, i, što je posebno bitno naglasiti, počinje sistematičnija teatarska edukacija na kojoj rade, prije svega, pozorišni profesionalci.

---

³⁵ Ž.Š.: *Ponovo sa zeničkom publikom*, Naša riječ, Zenica, 11.12.1978.

³⁶ Sarajlić, Lejla: „*Izvin'te na smetnjama*“, *Naša riječ*, Zenica, 09.11.1979.

³⁷ FEŠ – Festival škola

Povratak na Jugoslovenski festival djeteta u Šibeniku desio se nakon devetnaest godina.³⁸ Predstava predstavica ovog pozorišta uvrštena je u program „Djeca za djecu“. O značaju ove predstave govorio je S. Stojanović: „(...) Koliko je sada značajno što putujemo u Šibenik, isto toliko je značajno, pa možda i više, to što se u predstavi *Dječak sa ključem oko vrata* pojavljuje lutka kao posebna teatarska tehnika.“³⁹ Kako se može vidjeti u napisima iz tog vremena,⁴⁰ Dječija scena je imala izvjesnih finansijskih problema, pa su čak i ovako značajna gostovanja dovođena u pitanje.

Predstavom *Kameni kurir* Dječija scena se na Šibenskom Festivalu pojavila i naredne godine.

Angažovanjem Gradimira Gojera potvrđuje se orijentacija *Dječije scene* prema lirskim i poetski precizno profiliranim predstavama. Reditelj „korištenjem maski (...) uspijeva da uravnoteži tekst, radnju i igru, da pojača sugestibilnost radnje do te mjere da ni jedan mališan ne može ostati ravnodušan, uspijeva izgraditi savremenu predstavu.“⁴¹

Na *Dječijoj sceni* postavljen je značajan broj predstava i u formi mjuzikla. Imajući na umu činjenicu da je ova scenska forma vrlo bliska savremenom dječijem senzibilitetu, te da se na taj način djeci mogu relativno lako, kroz muzičke songove i koreografske numere, „uputiti“ i pouke i „poruke“, nije nimalo slučajno da je *Dječija scena* sa njima postigla i veliku popularnost i, istovremeno, lijep teatarski rezultat. Upravo predstavom *Crveni krovovi*⁴² započela je, nesumnjivo i jedna od najznačajnijih etapa u razvoju Dječije scene, pa je tako i učešće na Jugoslovenskom festivalu djeteta u Šibeniku samo jedna od potvrda šireg teatarskog značaja i uspjeha ove predstave. Uspjeh se ponovio sljedeće sezone sa mjuziklom i sa istom autorskom ekipom, a ovaj put je u pitanju bila predstava *Djevojčica sa šibicama*.⁴³

---

³⁸ Ljubica Ostojić *Dječak sa ključem oko vrata*, u režiji Faruka Piragića.

³⁹ Sarajlić Lejla: *Nakon dvije decenije u Šibeniku*, Naša riječ, Zenica, 17.05.1982.

⁴⁰ Sarajlić, Lejla: *Nije samo lijepa gesta*, Naša riječ, Zenica, 28.06.1982.

⁴¹ Hrvač, Boban: *Zenički rudar*, Zenica, 20.12.1982.

⁴² Kursar – Pupavac, Smilja: *Režija i dijete, problemi režije u kazalištu za djecu*, Šibenik, 1990.: „Jugoslovenski festival djeteta pružio je pak vrlo zanimljiv primjer tragične drame u formi mjuzikla, prema Simičevoj drami *Djevojčica sa žigicama i u izvođenju Dječije scene Narodnog pozorišta iz Zenice*. Ona nije prerasla u melodramu, nego ostala stilski i simbolički čista. Predstava je progovorila jezikom dostupnim djeci i omladini, jednostavnim riječima, sugestivnom i znakovitom koreografijom, svjetlom, kostimom i gestom, o specifičnostima odnosa dječijeg svijeta. Prema izjavama intervjuirane djece, 9 – 14 godina, ona su predstavu razumjela, iako je govorila vrlo simbolično. Međutim, predstava govori o dječjem svijetu u izvođenju dječjeg ansambla. Čini se, da je poštenije prema djeci, čistije i prijateljskije, uprizoriti predstavu s takvom tematikom u izvođenju djece i omladinaca, koji govore normalnim tonom, nego u izvedbi nekog profesionalnog baletnog ansambla koji će tom istom problemu pristupiti infantiziranim gestom, gegom, karikaturom, koja funkcionira na razini arhetipa, šablone i tipiziranih likova.“

⁴³ Reditelj, koreograf, scenki pokret i pantomima: Antun Marinić, Scenograf: Vesna Karaus – Suljić, Kostimograf: Vesna Karaus – Suljić, Muzička izvedba: Emil Jekauc, Asistent reditelja: Himzo Puljić, Lektor: Milorad Telebak.

Tih godina Dječija scena ne oskudjeva sa članovima i nižu se brojni uspjesi. Lutkarstvo je na vrhuncu u Zenici. Dolazak bračnog i umjetničkog para Mime i Baneta Jankovića garant je za niz lutkarskih predstava u kojima su redom učestvovala djeca glumci kao animatori. Oni postavljaju u nekoliko sezona šest predstava (*Čarobnjak iz Oza, Guliver među lutkama, Idimidođimi u Nedođin, Eko Eko, Jaje*) koje su obilježile ovo poglavlje života *Dječije scene*.

Sve ovo je dio ideje Slobodana Stojanovića da Zenica dobije svoje lutkarsko pozorište. Bez obzira na koncepcijsku osmišljenost *Dječije scene* i visok stepen umjetničke i tehničke realizacije, treba reći da je dio potencijalne publike, one u životnoj dobi između pet i devet godina, van njenog neposrednog uticaja, prije svega zbog nemogućnosti da se sa dvije premijere u sezoni repertoarski „pokriju“ svi uzrasti.

U tom smislu se kao velika praznina osjeća nepostojanje lutkarskog pozorišta ili bar stalne lutkarske scene pri Narodnom pozorištu.

Razmišljanja o potrebi uvođenja lutkarstva u zenički kulturni milje nisu skorog datuma. Pisanih tragova nema, ali prema svjedočenju Mensura Serdarevića, kulturnog poslenika i zaljubljenika u pozorište, još krajem četrdesetih godina u Radničkom kulturno-umjetničkom društvu „Iskra“ ozbiljno su se pripremali da dramskoj pridruže i lutkarsku scenu. Na žalost, istinska potreba za lutkarstvom i nastojanje nekolicine entuzijasta sukobili su se sa neprelaznom preprekom – finansijskim teškoćama. Serdarević napominje da je pomanjkanje novaca bila velika, ali možda ne i najveća prepreka što njihova namjera nije ostvarena. To je bilo vrijeme kada se nije imalo od koga naučiti šta je sve potrebno za makar i najskromniji vid lutkarske djelatnosti, vrijeme kada se manje planiralo, analiziralo, a više radilo na „ho-ruk“.

Drugi pokušaj, učinjen na Radničkom univerzitetu također je završio neuspjehom. Hela Hrdlička, Dubrovčanka sa bogatim muzičkim i, uopšte, umjetničkim obrazovanjem, koja je u to vrijeme postavila nekoliko koreografija u predstavama *Narodnog pozorišta* i vodila Gradski baletski studio, pripremila je nekoliko petominutnih igrokaza sa tri-četiri lutke. Ovaj kolaž trebao je da te, 1952. ili 1953. godine bude začetak lutkarskog pozorišta. Ono bi, bar u početku, radilo u okviru Radničkog univerziteta.

Ali, kada je trebalo stalno zaposliti čovjeka sa lutkarskim iskustvom i razumijevanjem u tehnologiju lutke, tadašnji moćni čovjek zeničke kulture, smatrajući valjda da stvari teku mimo njega, odložio je cijeli poduhvat za „bolja vremena“. Time je

---

stavljena tačka na pokušaje da se lutkarstvo ustoliči u gradu koji je u to vrijeme imao Simfonijski orkestar od šezdesetak članova.

Ideja o lutkarstvu u Zenici reanimirana je 1978. godine kada je *Narodno pozorište* uselilo u novu zgradu. Smatralo se da kadrovskom i materijalnom jačanju ustanove i savremenim prostornim i tehničkim uslovima za rad mora biti primjeren Program osnovne i proširene djelatnosti Pozorišta. Tim dokumentom precizirano je da nova zgrada bude svojevrsan centar umjetnosti, u kome će se, uz pozorišne predstave, priređivati muzički i likovni programi. Tada se začela ideja o osnivanju profesionalne lutkarske scene koja će, uporedo sa Dječijom dramskom scenom, brinuti o kulturnim potrebama najmlađih Zeničana. Ideja je, bez detaljne razrade, ušla u Srednjoročni program razvoja kulture 1981 – 1985. godine. Međutim, potreba za stabilizacionim ponašanjem i u oblasti kulture dovela je do revizije ovog dokumenta, po kome je uvođenje lutkarstva odloženo za sljedeće petogodište.

Naravno, djeca Zenice nisu sve ovo vrijeme bila bez lutkarskih predstava. Program rada obavezivao je *Narodno pozorište* da na svojoj sceni organizuje gostovanje deset lutkarskih predstava godišnje. S obzirom na interesovanje publike, to je malo, pa se *Dječija scena* odlučila da pripremi prvu lutkarsku predstavu *Narodnog pozorišta Zenica*. Premijera *Čarobnjak iz Oza* održana je 12.05.1985. godine. Režija, kreacija i izrada lutaka povjereni su Mimi i Banetu Jankoviću iz Niša. Mladi izvođači su veoma brzo i uspješno ovladali lutkarskim izrazom, o čemu svjedoči uvrštavanje ove predstave u Informativnu selekciju 4. bijenala jugoslovenskog lutkarstva u Bugojnu. Ostaje zabilježeno da je: „Ukupna teatarska ostvarenost ove predstave koju resi prije svega sjaj nepatvorene dječje igre i njen nesumnjivi uspjeh na jednoj tako strogo selektiranoj profesionalnoj smotri samo su zaokružili sliku o jednom kulturnom fenomenu kakav je rad zeničke Dječije scene i njena popularnost ne samo u gradu čelika, već i u drugim sredinama, posebno u Šibeniku gdje na Festivalu djeteta mladi Zeničani posljednjih godina žanju samo uspjehe. Ovaj zenički fenomen otvorio je i neka vrlo bitna pitanja vezano ne samo za teatarsko stvaralaštvo za mlade, već i za pozorišni život naše republike u cjelini. Ne treba, naime, biti veliki mudrac pa reći da je ovaj oblik teatarskog stvaralaštva mladima i najprimjereniji, te da je ujedno i temeljno polazište ukupnosti pozorišne kulture.“⁴⁴ A o estetskim dometima koje je ova predstava ostvarila govorili su i drugi kritičari: „Mima i Bane Janković koristili su u funkciji predstave sve ono što spoj lutke i dječije igre može

---

⁴⁴ Plakalo, Safet: *Velika čuda male scene*, Večernje novine, Sarajevo, 21.10.1985.

pružiti, i u teatarskom i u komunikacijskom aspektu. A to je, prije svega, glumačka igra djece koja se ne gradi na imitaciji i redateljskom drilu, već na elementima dječije igre koja se na izvjestan način kultivira i fiksira, a u početnim procesima rada provocira i vodi. (...) Budući da je animacija u lutkarstvu studiozan rad koji podrazumijeva poznavanje animacijskih tehnika i znalačko korištenje njima, Mima i Bane Janković primjerali su i redateljski i tehnološki i ovaj segment predstave autentičnoj dječijoj igri. Ne insistirajući na preciznosti i vještini već na iskrenosti dječije igre u animaciji.⁴⁵

Veliki uspjeh prethodne predstave, ponukao je rukovodstvo *Dječije scene* zeničkog pozorišta da i naredne sezone pozove bračni i kreativni par Janković da pripreme novu lutkarsku predstavu. Ovaj put režirali su predstavu *Guliver među lutkama*, koja je ponovila uspjeh prethodne. Članovi Dječije scene polako su stasavali i sazrijevali jer su i: „u ovoj predstavi mladi zenički lutkari na volšeban način demontirali tri vrlo bitne stvari u modernom lutkarstvu: nešto slobodniju animaciju ginjola, suptilan odnos živog glumca prema lutki i maski i izvanredan osjećaj za postizanje predstave preko animacije i miznascena.“⁴⁶ Ovom, kao i prethodnom predstavom *Dječija scena* je ponovo učestvovala na Festivalu djeteta u Šibeniku i ostvarila zapažen uspjeh.

Dječija scena je predstavljala i dobar poligon, svojevrsnu praktičnu školu za mnoge institucije. Tako je u sezoni 1986/87. ostvarena puna saradnja sa Školom za primijenjenu umjetnost u Sarajevu na lutkarskoj predstavi *Kockasta lopta*, autora Gorana Simića, a u rediteljskoj postavci Dubravke Zrnčić – Kulenović. „Već neko vrijeme uprava Zeničkog pozorišta dogovara se sa Školom za primijenjenu umjetnost u Sarajevu o mogućim vidovima umjetničke i poslovno-tehničke saradnje. Rezultat tih dogovora biće potpisivanje Samoupravnog sporazuma o dugoročnom i kontinuiranom zajedničkom djelovanju, bilo da je riječ o predstavama Zeničkog pozorišta ili o poslovima iz nastavno-obrazovnog procesa škole. (...) Učenici Škole za primijenjenu umjetnost bi u cijelosti likovno opremili *Kockastu loptu*, što podrazumijeva kreaciju i izradu lutaka, te kompletne scenografije. Dogovoreno je, također, da i grafički dizajn za ovu dječiju predstavu urade učenici i nastavnici grafičkog odsjeka Škole.“⁴⁷

Predstavama *Nedirka* i lutkarskom *Eko – Eko*, Dječija scena i 1988., kao i 1989., učestvuje na Jugoslovenskom festivalu djeteta u Šibeniku.

---

⁴⁵ Ostojić, Ljubica: *Iskrenost igre u animaciji*, Oslobođenje, Sarajevo, 10.06.1985.

⁴⁶ Plakalo, Safet: *Lutke u pravim rukama*, Večernje novine, Sarajevo, 03. i 04.05.1986.

⁴⁷ Sarajlić Lejla: *Učenici opremaju predstavu*, Naša riječ, Zenica, 22.12.1986.

Predstavom *Crvenkapica na zrnu graška* Dječija scena je učestvovala i na 29. jugoslavenskom festivalu djeteta u Šibeniku 1989. godine, a nakon toga ekipa predstave uputila se na višednevnu turneju po Dalmaciji i Hercegovini.⁴⁸

Iste sezone urađena je i predstava bez dotadašnjih učitelja lutkarstva Mime i Baneta Jankovića. Predstavu po predlošku Rusomira Bogdanovskog *Reklamna princeza*, režirao je Dragoslav Todorović, gdje su se Jankovići pojavili kao kreatori lutaka, pa je i ona u vizuelnom smislu imala njihovu lutkarsku estetiku, a kritika je isticala izuzetne glumačko-animatorske partije, nalazeći i zamjerke rediteljskim propustima i zakazivanju u konstituisanju čvrste rediteljske dramaturgije. Značajno je to što je 1990. godine *Dječija scena* na 15. Susretima lutkarskih pozorišta u Bugojnu, kao i sva pozorišta iz Bosne i Hercegovine, učestvovala sa dvije predstave (*Reklamna princeza* i *Jaje*), i to u zvaničnom programu. Predstave je dobila značajna pojedinačna i kolektivna priznanja u konkurenciji sa profesionalnim lutkarima.⁴⁹

Početak režiranja Slobodana Stojanovića vezan je za jedan značajan projekat *Dječije scene*. To je lutkarska predstava *Šuma Striborova* u kojoj su korištene marionetske lutke u kombinaciji sa teatrom sjenki. To je bio prvi put da se ovako složeni lutkarski izraz koristi u pozorištu u kome glumačko-animatorsku okosnicu predstavljaju djeca amateri. Predstava je učestvovala na Susretima pozorišta lutaka Bosne i Hercegovine.

Dolazak rata i sveopšte destrukcije mijenjao je i odnos snaga na *Dječijoj sceni*. Polako i sve više se uvode profesionalni glumci u rad na ovoj sceni, a ulogu reditelja preuzimaju glumci tadašnjeg glumačkog ansambla, pa i sam Slobodan Stojanović. Repertoar je uglavnom bio zasnovan na ponavljanjima režija bez velikih kreativnih i finansijskih ulaganja. O produkciji je bilo povremenih i tek sporadičnih napisa u štampi. Jedan od njih govori u prilog nastojanju reditelja Slobodana Stojanovića da očuva tradiciju lutkarstva u Zenici postavivši na scenu predstavu *Bijeg u maštograd*: „Najljepše i najveselije dječije druženje dogodilo se u Narodnom pozorištu Zenica, gdje je oko 1000 djece uživalo u lutkarskoj predstavi.“⁵⁰

Naredna premijera ja bila također lutkarska predstava Seada Sadića *Kraljevstvo na zlatnom jezeru*, u režiji Slobodana Stojanovića koji je ovu „ekološku bajku o totalitarizmu“⁵¹

---

⁴⁸ Turneja je obuhvatala Drniš, potom učešće na kulturno-umjetničkim manifestacijama „Imotska sila '89“, te Neumskom i Mostarkom ljetu.

⁴⁹ *Diploma i novčana nagrada za dramski tekst pisan za lutkarstvo* dodijeljena Rusomiru Bogdanovskom, dvije *Specijale diplome susreta za glumačko-animatorsko ostvarenje* Tariku Filipoviću i Sandri Popović, kao i *Specijalnu nagradu domaćina* Sandri Popović, a predstava *Jaje* dobila je *Nagradu za najbolju kolektivnu igru*.

⁵⁰ Todorović, A.: *Bilo je lijepo i veselo*, Naša riječ, Podlistak novine broj 5 Dječijeg konzulata Zenica, Zenica, 06.01.1993.

⁵¹ Fejzić, Nedžad: *Ekološka bajka o totalitarizmu*, Patriotski list, Zenica, 09.VI 1993, 20, str. 12.

postavio savremeno i u duhu modernog pozorišnog senzibiliteta, koristeći razne lutkarske tehnike.

Krajem sezone 1993/94, za rukovodioca Dječije scene postavljen je glumac Elvedin Avdić, a tokom prethodne sezone kao reditelji predstava za djecu pojavljuju se Elvedin Avdić i Šefika Korkut – Šunje, oboje glumci ovog pozorišta.

Šefika Korkut – Šunje režirala je tekst za djecu koji je već postavljan u ovom pozorištu daleke 1965. godine.⁵² Zbog teške materijale situacije predstava je urađena u koprodukciji sa *Dječijom humanitarnom organizacijom „Naša djeca“*, kao i projekti *Pepeljuga* i *Čarobna sevara*, realizirani tokom narednih sezona.

U pokušaju da u Zenici sačuva tradiciju lutkarstva, Slobodan Stojanović, uz pomoć *UMCOR-a „Youth house“ Zenica*, postavlja na scenu lutkarsku predstavu *Šareni snovi*, nastalu na osnovu La Fontenovih basni u kojoj je učestvovao veliki broj djece i mladih. Zbog materijalnih i organizacijskih problema predstava je izvedena samo dva puta i skinuta je sa repertoara.

Ponovno postavljanje na scenu predstave *Dugonja, Trbonja i Vidonja* u režiji Šefike Korkut – Šunje imalo je veliki uspjeh jer je postavka bila dopadljiva, koreografski i muzički atraktivna, pa je bila rado i igrana i gledana.

Prva poslijeratna sezona počela je premijernom izvedbom teksta Atanasa Ilkova *Teta bajkine bajke*, u rediteljskoj postavci Šefike Korkut – Šunje. I dalje je rediteljka ostala na svom sigurnom konceptu, insistirajući i gradeći predstavu na masovnosti i razigranosti.

Pokušavajući izbjeći klišeje svake vrste, Ištvan Gabor je režirao dramski tekst *Alan Ford*, što ga je po motivima popularnog stripa napisao Hrvoje Hitrec. Predstava je imala dugačak predložak „pa je reditelj imao osnovnu ideju u kojoj je bilo zamišljeno da se postavi svojevrсни serijal po uzoru na strip formu. Na planu glumačke igre predstava je bila dosta neujednačena i nije igrana mnogo puta.“⁵³

Tokom sezone 1998/99. *Bosansko narodno pozorište* je odlučilo da zauzme nove repertoarske linije i dotadašnju *Dječiju scenu* je preimenovalo u *Dječiju i omladinsku scenu* kojom je rukovodila Amira Avdić. Ta scena svečano je otvorena predstavom *Ženidba*, po predlošku Nikolaja Vasiljeviča Gogolja, a u režiji Ise Porovića. U ovoj sezoni na Dječijoj sceni postavljene su predstave *Ukradeni princ i izgubljena princeza*, kao i *Kekec*, u kojima je svoje učešće uzela nekolicina mlađih profesionalnih glumaca ovog pozorišta i veliki broj

---

⁵² U pitanju je predstava *Zeko, zriko i janje*, koju je ista rediteljka postavila na scenu još u dva navrata.

⁵³ Džafić, Hasan: *Monografija Bosansko narodno pozorište Zenica*; Udruženje književnika Zeničko-dobojskog kantona, Zenica, 2002., str. 76.

djece amatera. Razigranost, masovnost i vizuelna dopadljivost su osnovne karakterisitke obje predstave.

Nesumnjivo se kao dobar potez pokazalo uprizorenje *Zeničkih teletabisa*, predstave koja je nastala po „sinopsisu“ koji je bio kompilacija dramskog predloška i epizoda iz televizijske serije za djecu. Publika je predstavu primala sa oduševljenjem, kako u Zenici, tako i na brojnim gostovanjima širom Bosne i Hercegovine.

Slobodan Stojanović se ponovo vraća režiji na *Dječijoj sceni* i početkom sezone 2000/2001. postavlja na scenu kombiniranu predstavu sa lutkama i živim glumcima po predlošku Radeta Pavelkića *Crvenkapica i zburnjeni vuk*. Ne odustajući od namjere da pokuša vratiti lutkarstvo u zeničko pozorište, on i naredne sezone, a u povodu obilježavanja 50 godina od početka pripremanja i prikazivanja predstava za djecu i mlade u zeničkom pozorištu, postavlja ponovo na scenu svoju tada već kultnu predstavu *Šuma sriborova*.

Pozorišni angažman mlade profesionalne rediteljke Lajle Penjić donosi i nove režije, novu estetiku i novu energiju. Njen rad na predstavama *Prazna olovka*, *Klovšounovi* i *Hajde da se igramo*, svakako su značajni jer su njena čitanja i upliv u pozorište za djecu u tom trenutku predstavljala nesto novo i drugačije. Naročito treba naglasiti predstavu *Kloušounovi*, jer se po prvi put na repertoaru nalazi predstava koja je neverbalnog karaktera i koja zabavljajući najmlađu publiku, nastoji da joj pokaže i koje su to još forme pozorišta za djecu moguće.

Krajem sezone 2004/05. godine, na čelo *Dječije i omladinske scene* postavljen je glumac Miroljub Mijatović. A u želji da se oživi tradicija lutkarstva, zvaničan naziv ovog produkcijskog segmenta Bosanskog narodnog pozorišta Zenica postaje *Dječija, omladinska i lutkarska scena*. Prvi potez novog rukovodioca bio je održavanje audicije na kojoj je primljeno tridesetak novih članova, koji su uvedeni u magiju scenskih umjetnosti kroz *Igraonice*, koje su, opet, realizirane kao radionice iz različitih oblasti: gluma, scenski pokret / ples, glas / muzikalnost, lutkarstvo / animacija, potom u svom konceptu odlučio se za dovođenje profesionalnih reditelja koji će raditi predstave za djecu. Također, uvodi se praksa da se u toku jedne sezone producira jedna predstava isključivo sa profesionalnim glumcima. I to je, naravno, bio jedan od načina da se *Dječija, omladinska i lutkarska scena* vrati na mapu relevantnih teatarskih festivala za djecu. Na tom tragu je realiziran projekat po tekstu zeničkog pisca Fuada Tabaka *U zemlji strašnog cenzora*, u režiji Predraga Štrpca. Predstava je naredne godine gostovala na dva inozemna festivala: *Pozorište Zvezdarište* u Beogradu i na *Kotorskom festivalu pozorišta za djecu* u Kotoru. Godina se završava predstavom *Crvenkapa*, Milivoja Mladenovića.

Vrijedi istaći da se u sezonama koje su dolazile pokušava, manje-više uspješno na scenu vratiti ono što je, nažalost, u prethodnom desetljeću bilo gotovo zaboravljeno: lutkarska predstava! Tako su producirane predstave sa renomiranim lutkarskim rediteljima Kajetanom Čopom i Živomirom Jokovićem *Zlatna jabuka i princeza paunica*, *Guliver među lutkama*, *Četiri princeze i jedan zmaj*, ali, isto tako i mjuzikli *Uzmi malo sna u svoju šaku* i *Snježna kraljica*, kao i značajan broj „klasičnih“ dramskih predstava za djecu i mlade. Koliko je u estetskom smislu bio dobar izbor i reditelja i autorske ekipe za povratak na staze lutkarstva najbolje govori kritički osvrt Vojislava Vujanovića: „...*Već sam otvor kroz koji dospijevamo u virtualni svijet bajke, predstavlja izvjesnu čaroliju: pobočne strane toga otvora predstavljaju dva ogromna stabla izvjesne edenske začudnosti čije grane sliču gornju stranu otvora, dok donju stranu čini grudvasto oblikovani realni prostor. Za realizaciju predstave autori su se poslužili lutkama na štapu (Javajke). Krila su se u tome moguća dva razloga: jedan se, bez sumnje, nalazio u činjenici da su ove lutke najpogodnije za metaforično govorenje sa scene koje počinje već od samog načina formuliranja izgleda lutke, stilizacijama koje mogu ići od groteske do lirske prozračnosti, ali sve to prelomljeno kroz blagi otklon od neposrednog govorenja, traženja izražajne punine u nečemu što se nije direktno odnosilo na osnovni narativni sloj koji se oslanjao na fabulu. S druge strane, metaforično se zrcalilo i u činjenici da se u izduženoj figuri mogla varirati vertikalna trijumfa ili posrnuće poraza, i koristiti različiti materijali koji su svoje izražajne izdašnosti usaglašavali u svojevrsni mali bojani oratorij, slikovitost koja je bila u funkciji metaforičnosti, a ne u svojoj samodovoljnosti. Drugi momenat se krio u fizičkom opterećivanju glumaca u nošenju lutke koji je, posredno, dovodio i do unutaršnjeg glumčevog angažmana, psihološke usredsređenosti na „oživljavanje“ lutke, na njeno kretanje kroz vrijeme i prostor sa pomalo usporenim kretanjama, svedenim samo na onoliko kretnji koliko je bilo potrebno za oblikovanje scenskog prizora koji je, opet, oblikovan kao metafora. U te usporene i reducirane kretnje glumac je mogao kondenzirati obilje svojih emocija koje su se prenosile preko napora u savladavanju štapa do ideje koja se otjelovljavala u sadržaju lutke.“⁵⁴ O predstavi *Guliver među lutkama*, Luka Kecman je zabilježio: „...Sa dovoljno elemenata dramske radnje koja omogućava ostvarivanje sukoba niskog intenziteta, glumci imaju dovoljno povoda da se razigraju i naigraju u ovoj predstavi. Od takvog polazišta je i krenuo reditelj predstave. Anici (Snežana Marković) i Perici (Saša Handžić) dodelio je uloge sveznajućih pripovedača i komentatora toka događaja, vodeći računa da i one najmlađe treba na fin i nežan način uvesti u pozorišnu čaroliju. Ovakav*

---

⁵⁴ Vujanović, Vojislav: *Traganje za ljepotom*, Oslobođenje, Sarajevo, 13.10.2007.

*zadatak glumački par je vrlo dobro osmislio, svodeći glumačku igru na nivo plemenite naive koja se odavno izgubila iz pozorišta, a tako je delotvorna za najmlađi uzrast...“.*⁵⁵ Povratak na Susrete lutkarskih pozorišta / kazališta BiH u Bugojnu je značajan korak u radu; potom i akcije koje su proveli tokom prošle sezone, od kojih je najznačajnija svakako *Predstava za groš*, kojom se svakom školarcu omogućava da u pozorište, jednom tokom školske godine, dođe organizovano i po povlaštenoj cijeni ulaznice. Značajna je i koprodukcijaska predstava *Mladi princ i istina* koje je realizirana sa talijanskim teatarskim kućama iz Napulja. Pomenuta je predstava učestvovala na festivalu MESS 2009. i to u okviru programa Children MESS, gdje je proglašena najboljom predstavom za djecu po mišljenju publike.

SPECIFIČNOST ORGANIZACIJE DJEČIJE, OMLADINSKE I LUTKARSKE SCENE

Ono gdje se dešava pozorište – to je odnos prirode predstave i publike. Odnose između ova dva elementa proučava teorija repertoara: zašto, šta i kako nešto igrati, te zešto sada, ovdje i za baš neku određenu publiku.

Osnovni elementi koji određuju mogućnosti su predstave i gledaoci. Priroda predstave za djecu zavisi od organizacije pozorišta za djecu.

Autori⁵⁶ navode tri modela organizacije pozorišta za djecu:

1. pozorišta za djecu u kojima sve uloge igraju profesionalni glumci;
2. pozorišta u kojima profesionalni glumci igraju uloge odraslih, likove djece interpretiraju djeca, a lakše uloge omladina;
3. pozorišta u kojima sve uloge igraju djeca i omladina.

Svaka od ovih organizacija pozorišta za djecu ima svojih prednosti i nedostataka. U prvom često se javlja „izigravanje“, u trećoj teškoće se javljaju oko formiranja predstave. Ovaj rad ne daje prednost drugom obliku gore spomenute organizacije, ali se čini interesantnim za analizu.

Režirati za djecu u osnovi je najprimjerenije kada djeca igraju dječije uloge, a odrasli odrasle. Pogled je to iz pozicije dječije publike. Djeca, kao i svaki gledalac, najradije gledaju sebi slične. Mogućnost je tu identifikacije. Režirati takve predstave znači prići djetetu –

---

⁵⁵ Kecman, Luka: *Uvođenje u pozorišnu čaroliju*, Oslobođenje, dodatak KUN, Sarajevo, 25.09.2008., Broj 22168, str. 33.

⁵⁶ Smajić, Zvonko: *Pogled na režiju predstave za djecu sa aspekta teorije repertoara*, U: *Dijete i dramske umjetnosti*, Jugoslovenski festival djeteta, Šibenik, 1990., str. 140 – 143.

izvođaču, osloboditi ga za kreativnost, u osnovi ga usmjeriti, dozvoliti i omogućiti mu da preko usmjerene igre stvara.

Za takav pedagoški rad s djecom potrebno je da pri pozorištu djeluju dramski, baletski i muzički studio u kojima se djeca oslobađaju za kreativni čin, pa se u radu na predstavi objedinjuje saradnja reditelja – pedagoga, koreografa – pedagoga i muzičkog pedagoga. Koncept je to total-teatra.

Bitno je ovdje napomenuti da su u periodu 1951 – 2011. godine umjetnički rukovodioci *Dječije scene* bili uglavnom glumci ili reditelji⁵⁷. Od 12 dosadašnjih rukovodilaca, samo 1 nije bio umjetničke struke⁵⁸.

Već samim tim što uzima za protagoniste predstave za djecu djecu – izvođače, reditelj dramaturgiju predstave mnogo lakše prilagođava viđenju djeteta. Osim što podstiče njegova osjećanja i proširuje saznanja, omogućava mu identifikaciju, što je bitan element scenske umjetnosti.

Danas u okviru *Dječije, omladinske i lutkarske scene* postoji *Dramski studio* koji radi od sezone 2005/06. (do sezone 2010/11 naziv je bio *Igraonica*).

Djelatnost *Dramskog studija Dječije scene* Bosanskog narodnog pozorišta Zenica jest odgojni i stvaralački scenski rad s djecom i mladima. Djeca, njihov odgoj, sticanje socijalnih i kulturnih navika, te odgoj najtalentovanijih, od samog su nastanka *Dječije scene* bili najvažnije zadaće našeg rada.

Kroz umjetničku-pedagošku djelatnost *Dječije scene* prošle su stotine mladih Zeničana. *Dramski studio Dječije scene* stoga predstavlja ustanovu od posebna značaja i interesa za Zenicu, posebno kad se govori o potrebi pozitivnih socijalnih i kulturnih sadržaja koje treba sistematski nuditi mladima kao budućnosti ovoga grada i bosanskohercegovačkog društva.

Danas *Dramski studio* okuplja oko 100 polaznika koji djeluju unutar *Dramskog, Plesnog, Muzičkog i Lutkarskog* edukacionog segmenta. Planirano je da se rad odvija tokom školske godine, a sastoji se od umjetničko-pedagoške nastave te pripreme nastupa i predstava za javnost.

Umjetničko-pedagoški ciljevi *Dramskog studija* su sljedeći:

---

⁵⁷ Franjo Bičanić 1952 – 1954., Nadežda Zamfirović 1954 – 1960., Zoran Panić 1960 – 1961., Miloš Šami 1961 – 1965., Dragomir Nikolić 1965 – 1975., Vasja Stanković 1975 – 1976., Slavko Mihačević 1976 – 1982., Slobodan Stojanović 1982 – 1993., Elvedin Avdić 1993 – 1995., Šefika Korkut – Šunje 1995 – 1996., Amira Avdić 1996 – 2005., Miroljub Mijatović 2005.

⁵⁸ U pitanju je Amira Avdić, koja je po vokaciji bila diplomirani pravnik.

- cjelovit odgoj i razvoj ličnosti i socijalnosti polaznika kroz njihovoj dobi, iskustvu i sposobnostima primjerene oblike umjetničko-pedagoškog rada,
- razvijanje umjetničkih sklonosti i upoznavanje polaznika s prirodom onih umjetničkih područja koja se u *Dramskom studiju* njeguju,
- razvijanje kulture javnog nastupanja i komuniciranja,
- otkrivanje i podrška talentovane djece,
- promicanje i razvijanje umjetničke pedagogije onih izražajnih područja koja se u *Dramskom studiju* njeguju,
- povezivanje i saradnja sa srodnim i ostalim odgojno-obrazovnim ustanovama i organizacijama u Bosni i Hercegovini i svijetu,
- preventivno djelovanje protiv svih oblika ovisnosti.

Svoje zadaće *Dramski studio* ostvaruje kroz sljedeće oblike djelovanja:

- redovnu umjetničko-pedagošku nastavu za polaznike,
- seminare, radionice, kurseve, savjetovanja i stručne skupove vezane uz scensko stvaralaštvo djece i mladih,
- obrazovanje i pružanje stručne pomoći kadrovima za umjetničko-pedagoški scenski rad s djecom i mladima,
- programe sistematskog rada s nadarenim polaznicima,
- prikazivanje rezultata odgojno-stvaralačkog rada polaznika kroz ogledne časove, godišnje produkcije i predstave.

Stalni i povremeni saradnici Dramskog studija u prethodnom periodu bili su: mr.sc. Miroljub Mijatović, Snežana Marković (glumica), Faketa Salihbegović – Avdagić (glumica), Vesna Košpo (profesor solo pjevanja), Semir Šerić (plesni pedagog i koreograf), Damir Čičak (karate trener), Zijada Kurtodža – Vučak (logoped), Anel Okić (doktor medicine), Nino Hasanica (viši medicinski tehničar).

mr.sci. Miroljub Mijatović